

ГЕНЕЗА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДШИХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

УДК 37.034:355.58

DOI: 10.12958/2227-2747-2025-2(189)-3-11

Галицька Ольга Василівна,

аспірант Східноукраїнського національного університету

імені Володимира Даля,

військовослужбовець ЗСУ,

старший викладач кафедри психології, соціальної роботи

та гуманітарних дисциплін Рівненського інституту Відкритого міжнародного

університету розвитку людини «Україна»,

м. Рівне, Україна.

olgagalitska@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-2322-3711>

Для цитування: Галицька О. В. Генеза формування духовності молодших офіцерів Збройних Сил України в умовах військових дій. *Освіта та педагогічна наука*. 2025. № 2(189). С. 3–11. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2\(189\)-3-11](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2(189)-3-11).

References (стандарт APA): Galitska, O. V. (2025). Heneza formuvannia dukhovnosti molodshykh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh viiskovykh dii [The Genesis of the Formation of Spirituality in Junior Officers of the Armed Forces of Ukraine under Conditions of Military Operations]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2(189), 3–11. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2\(189\)-3-11](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2(189)-3-11) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. У сучасних умовах повномасштабної війни проти України особливої актуальності набуває проблема формування духовності в молодших офіцерів Збройних Сил України, які безпосередньо взаємодіють з особовим складом у підрозділах. Ці офіцери – командири відділень, взводів, інструктори, офіцери психологічної підтримки персоналу – є не лише керівниками, а й наставниками, прикладом моральної витримки, мужності та відданості Батьківщині. В умовах бойових дій саме на них покладається завдання підтримки бойового духу, згуртованості, стійкості в екстремальних ситуаціях.

Особливої уваги заслуговує діяльність офіцерів-психологів як фахівців з психологічної підтримки персоналу. Вони відіграють ключову роль у збереженні психоемоційної рівноваги військовослужбовців, профілактиці деструктивних психічних станів, девіантної поведінки та

суїцидальних проявів, а також у формуванні морально-духовних орієнтирів. У своїй роботі офіцери-психологи безпосередньо взаємодіють із військовослужбовцями, реалізуючи заходи психологічної підготовки, психологічної допомоги й психологічного відновлення. У межах цієї діяльності офіцер-психолог постає не лише як фахівець, що володіє спеціальними знаннями та технологіями психологічної підтримки, але й як особистість із високим рівнем духовної зрілості, яка здатна бути джерелом внутрішньої опори для військовослужбовців. Його професійна ефективність

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ
РОЗВИТКУ ОСВІТИ

нерозривно пов'язана з глибинними морально-етичними переконаннями, емпатією, здатністю надихати та підтримувати віру в сенс і цінність життя навіть у найскладніших умовах. Залежно від контексту бойових дій, після кризових ситуацій, саме офіцер-психолог індивідуально обирає відповідні форми впливу: проводить кризову інтервенцію, групові та індивідуальні сесії, застосовує психотерапевтичні підходи, дихальні техніки, а також інтегрує програму I-COVER, орієнтовану на подолання психоемоційних порушень. Духовна стійкість, моральна відповідальність і особистісна зрілість офіцера-психолога є визначальними для досягнення тривалої психологічної стабілізації особового складу.

Формування духовності в таких умовах – не просто виховне завдання, а чинник національної стійкості. Духовно-моральне виховання в системі ЗСУ є невід'ємним складником підготовки особового складу, що забезпечує високу моральну готовність до виконання службового обов'язку. Саме молодші офіцери та офіцери-психологи безпосередньо впливають на внутрішній стан воїна, моделюють духовно насичене середовище, що дає змогу вистояти перед загрозами війни.

Отже, постає науково-практичне завдання: теоретично осмислити та педагогічно обґрунтувати процес формування духовності в молодших офіцерів ЗСУ в умовах війни з урахуванням їхньої специфічної ролі в морально-психологічному забезпеченні особового складу. Таким чином, є потреба в науковому аналізі педагогічних основ, умов, етапів та чинників генези духовності молодших офіцерів ЗСУ як важливого елементу їхньої психологічної стійкості, здатності до лідерства, виховання підлеглих і гідного служіння українському народові.

Аналіз актуальних досліджень. Формування духовності в молодших офіцерів є важливим аспектом не лише педагогіки, але й психології, соціології та військової науки. Проблеми формування духовності, національної свідомості та моральної стійкості військовослужбовців широко висвітлені в науковій літературі.

Г. Шевченко трактує духовність як внутрішню гармонію особистості, єдність душевного, тілесного і духовного начал (Шевченко, 2014, Шевченко, 2017). Духовність пов'язана з прагненням до високих моральних і естетичних цінностей, творчої активності і гуманних міжособистісних відносин. Автор підкреслює, що духовність є особливим типом взаємодії, де моральність відіграє провідну роль, і що вона є невід'ємним складником особистісного розвитку та виховання. О. Лиманець акцентує увагу на духовному стані Збройних Сил України як ключовому чиннику боєздатності армії (Лиманець, 2006); доводить, що духовність є динамічним явищем, яке формується під впливом соціально-економічних, політичних, ідеологічних чинників, бойового досвіду, морального стану та згуртованості підрозділів.

О. Бондаренко наголошує на особливостях формування офіцера ЗСУ як національного патріота в системі військової освіти (Бондаренко, 2022); підкреслює важливість педагогізації навчально-виховного процесу, орієнтованого не лише на підготовку військового фахівця, а й організатора, педагога, психолога. Військово-професійні компетентності поєднуються з психолого-педагогічними для формування духовно зрілої, стійкої і відповідальної особистості офіцера. Методологічні засади морального духу та морально-психологічного стану особового складу у військових формуваннях розглядає О. Ілляк. Дослідник пропонує методики їх оцінювання, а також прогнозування психологічних втрат і забезпечення психологічної безпеки (Ілляк, 2012). Моральний дух автор визначає як сукупність ідейних переконань, політичної свідомості, професіоналізму, згуртованості та ефективності керівництва, що формують готовність до виконання військового обов'язку і сприяють виконанню бойових завдань.

А. Вітченко вважає духовний потенціал військового лідерства ключовим чинником моральної стійкості й ефективності в російсько-українській війні (Вітченко, 2024). І. Зіняк виокремлює проблему виховання моральної стійкості курсантів до маніпулятивного впливу ворожої пропаганди

(Зіняк, 2023). Патріотизм, як уважає автор, є основою ціннісного ставлення до України і готовності захищати її суверенітет. Формування моральної стійкості передбачає розвиток етикету, інформаційної гігієни та медіаграмотності як засобів протидії маніпуляціям. І. Ломачинська та О. Алексеєнко акцентують увагу на ролі військового капеланства у формуванні духовних основ українського військового патріотизму (Lomachinska, Alekseienco, 2023).

Важливе значення в наукових дослідженнях надається психологічній стійкості військовослужбовців, зокрема молодших офіцерів у бойових умовах. В. Клочков аналізує особливості формування психологічної стійкості майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (Клочков, 2022). Автор виокремлює такі важливі якості, як відкритість до нового досвіду, внутрішній локус контролю, гнучкість у спілкуванні, толерантність до невизначеності, позитивне ставлення до себе та гуманітарна позиція, доводить можливість цілеспрямованого формування цих характеристик у процесі військової освіти. У навчально-методичному посібнику «Організація психологічної підготовки у Збройних Силах України» за редакцією В. Клочкова з урахуванням досвіду провідних армій світу висвітлено теоретичні засади та практичні підходи до психологічної підготовки молодших офіцерів (Організація психологічної підготовки, 2023). Наголошено, що психологічна підготовка є фундаментом для формування стресостійкості та бойової готовності, що дозволяє військовослужбовцям ефективно діяти в бойових умовах.

Отже, аналіз останніх досліджень показує, що проблема формування духовності в молодших офіцерів ЗСУ є недостатньо дослідженою, зокрема в контексті їхньої діяльності під час бойових дій. Водночас існує низка наукових праць, які визначають її як важливий аспект психологічної підготовки та виховання військовослужбовців, що служить підґрунтям для подальшого розвитку цієї теми.

Мета статті – висвітлити особливості генези духовності молодших офіцерів Збройних

Сил України в умовах війни крізь призму педагогічних впливів та їх військового досвіду.

Методологія та методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: аналіз і синтез – для осмислення наукових джерел щодо духовності та військової психології; методи системного підходу – для дослідження духовності як інтегративного феномену, що охоплює моральні, емоційні, світоглядні, патріотичні та релігійні складники.

Виклад основного матеріалу.

Формування духовності молодших офіцерів у контексті воєнної реальності набуває пріоритетного значення, оскільки бойові умови вимагають не лише фізичної стійкості, а й високого рівня внутрішньої організації, морально-етичної орієнтації та здатності до смислотворення. Особливо актуальним цей процес є для командирів первинної ланки, адже саме вони стають безпосередніми носіями цінностей, моральних норм і смислових настанов у підрозділі.

У досліджуваному контексті особливого значення набувають такі напрями наукової розвідки:

1. *Вплив сучасної війни на духовний розвиток молодших офіцерів.* Як сучасні військові конфлікти змінюють підходи до формування духовних цінностей у молодих офіцерів? Яким чином війна, бойові дії та екстремальні умови служби формують морально-етичні орієнтири військових?

2. *Роль освіти та навчання у формуванні духовності.* Яким чином навчальні програми та підготовка молодших офіцерів в умовах військового конфлікту сприяють розвитку їхніх духовних якостей? Які методи викладання можуть бути ефективними для формування моральних та етичних принципів у молодших офіцерів ЗСУ?

3. *Аналіз індивідуального досвіду молодших офіцерів у період війни.* Як індивідуальні переживання та досвід, здобуті під час бойових дій, сприяють розвитку духовних цінностей і моральних орієнтирів у офіцерів? Чи є особливості в духовному зростанні молодших офіцерів, які проходять через психологічні випробування в умовах війни?

4. *Міжнародний досвід формування духовності у військових.* Як досвід інших країн (наприклад, США, Великої Британії, Ізраїлю) щодо розвитку духовності в армії може бути адаптований для Збройних Сил України в умовах військових дій? Які міжнародні практики виявились найбільш ефективними для підтримки морально-психологічного стану військових під час війни?

5. *Стан духовності серед молодших офіцерів після повернення з бойових дій.* Які зміни відбуваються в духовному стані офіцерів після повернення з війни? Чи є специфічні практики чи методи, що сприяють духовному оздоровленню після участі в бойових діях? Як військові адаптують свої морально-етичні орієнтири до цивільного життя після служби в умовах війни?

6. *Аналіз ролі релігії в контексті військових традицій.* Яка роль релігії та військових традицій у формуванні духовності в молодших офіцерів ЗСУ, зокрема в контексті національних релігійних традицій та моральних стандартів? Як військові капелани та духовні наставники взаємодіють з офіцерами в підтримці їхнього духовного зростання під час війни?

Об'єднувальною основою в різних тлумаченнях духовності є сукупність духовних почуттів, духовних потреб, духовних цінностей, ціннісних смислів людського буття, світоглядних позицій і творчої активності, високоморальних відносин між людьми, ставлення до всього навколишнього (Шевченко, 2014). У військовому контексті духовність проявляється через моральну витривалість, вірність присязі, здатність до самопожертви й усвідомлену відданість служінню державі.

Умови війни зумовлюють інтенсивну актуалізацію духовних процесів, адже військовослужбовці опиняються перед екзистенційними викликами, пов'язаними з втратою, ризиком загибелі, моральними дилемами та переосмисленням сенсів життя. Вивчення динаміки становлення духовності дозволяє виокремити три основні етапи її формування в молодших офіцерів:

- *аксіологічне осмислення* – етап до вступу на службу або в її початковий період: формується базовий світогляд, ціннісна система

через соціальне середовище (родину, освіту, культурно-національні традиції);

- *кризово-смысловий етап* – під час бойового злагодження або першого бойового досвіду: офіцер стикається з моральними конфліктами, втратою побратимів, почуттям провини; активізується переоцінка особистих і колективних смислів буття;

- *духовна інтеграція* – після пережитої кризи: формується індивідуальна духовна основа, зміцнюються моральні переконання, з'являється здатність до морального лідерства й передачі смислів підлеглим.

На кожному з цих етапів ключову роль відіграють джерела духовного впливу – приклад старших командирів, бойове братерство, спільний досвід утрат і перемог, військова символіка, молитва, національна пам'ять, усвідомлення історичної місії. Саме через зустріч із граничною ситуацією (за концепцією К. Ясперса) особистість здатна оновити ціннісну систему, усвідомити сенс життя і смерті якраз тоді, коли вона стикається з непереборними обставинами, що не залежать від її волі, але змушують її замислитися над сенсом існування, цінностями, свободою, відповідальністю, смертю.

Війна виявляє не лише слабкі місця психіки, а й активує внутрішні ресурси духовної витривалості – віру, совість, гідність, патріотизм. У центрі такої трансформації стоїть моральна відповідальність – здатність особистості до морального вибору навіть в умовах крайнього стресу.

Підкреслимо, що становлення духовності в молодших офіцерів не обмежується лише індивідуальними зусиллями чи виховним впливом. Важливою умовою цього процесу є системна підтримка з боку фахівців – офіцерів психологічної підтримки персоналу. Саме вони створюють середовище, у якому можлива рефлексія, відновлення внутрішньої рівноваги, а також формування ціннісних смислів служби. До функцій таких офіцерів входить психологічний відбір, виявлення ризиків дезадаптації, консультування з питань екзистенційної кризи, допомога у формуванні бойової ідентичності. Під час служби вони проводять тренінги з кризової стійкості, стрес-ме-

неджменту, застосовують дихальні техніки, методику «I-COVER» – як інструмент емпатійної, гуманістично зорієнтованої комунікації з травмованими військовими.

Особливо важливою є роль офіцерів психологічної підтримки персоналу після бойових дій, коли виникає необхідність у психологічній стабілізації, подоланні посттравматичних переживань, почуття провини, втрати сенсу. У цей момент з'являється духовний запит – на пошук відповіді «За що все це?», «У чому справедливість?», «Що таке честь?» Отже, в умовах війни духовність виконує функцію ресурсу психологічної підтримки та адаптації, а молодші офіцери, зокрема офіцери-психологи, відіграють ключову роль у її активізації, сприяючи цьому через побудову довірливих стосунків, емпатійне прийняття та смислової інтерпретацію бойового й життєвого досвіду.

З огляду на це, генеза духовності молодших офіцерів розглядається як складний і динамічний процес, що відбувається під впливом професійних, культурних, екзистенційних та морально-психологічних чинників. У цьому контексті постає потреба комплексного вивчення духовності як ключового феномену, що формується під впливом екстремальних обставин війни та виконує низку життєво важливих функцій у системі підготовки молодших офіцерів. Відтак у фокусі дослідження перебуває кілька взаємопов'язаних напрямів.

Вплив сучасної війни на духовний розвиток молодших офіцерів. Сучасні військові конфлікти, що супроводжуються високою динамікою, інтенсивністю та технологічністю бойових дій, потребують від молодших офіцерів не лише професійних військових навичок, але й глибокої внутрішньої стійкості та духовної зрілості. Ці умови сприяють переосмисленню традиційних підходів до формування духовних цінностей, акцентуючи увагу на адаптивності, моральній відповідальності, здатності зберігати людяність у кризових ситуаціях. Тому підготовка офіцерів сьогодні все більше включає компоненти виховання духовності, які формують внутрішню опору, здатність до саморефлексії та

пошуку смислу в складних умовах війни. Війна як крайній прояв екстремальної реальності слугує потужним чинником формування та корекції морально-етичних орієнтирів. Бойові дії загострюють внутрішній моральний вибір, ставлять офіцера перед дилемами життя і смерті, вірності обов'язку, гуманізму та виживання. Ці виклики стимулюють розвиток цінностей честі, самопожертви, взаємопідтримки і відповідальності не лише за себе, а й за підлеглих. Водночас психологічний тиск під час служби провокує розвиток внутрішньої духовної стійкості як механізму протидії стресу і травматизації.

Роль освіти та навчання у формуванні духовності. Навчальні програми в Збройних Силах України в умовах військового конфлікту адаптуються з урахуванням потреб сучасної війни, включаючи елементи психологічної підтримки, морального виховання та духовного зростання. Вони спрямовані на розвиток не тільки військових компетенцій, але й особистісних якостей – стійкості, відповідальності, самоконтролю, співчуття. Практичні тренінги з подолання стресу, кризової інтервенції, а також включення тематики духовних цінностей і моральних дилем в освітній процес допомагають молодшим офіцерам усвідомлювати важливість духовного аспекту у виконанні службових обов'язків.

Ефективними для формування моральних та етичних принципів у молодших офіцерів ЗСУ є інтерактивні методи навчання, рольові ігри, групові дискусії, що моделюють реальні моральні дилеми в бойових умовах. Важливо також використовувати практичні психологічні тренінги, які розвивають емоційну інтелігентність і навички саморегуляції. Лекції з елементами історії військової моралі, релігійної та культурної спадщини України сприяють формуванню уявлень про духовні цінності в контексті національної ідентичності. Персональні консультації та наставництво зі старшими офіцерами й духовними наставниками посилюють вплив освітнього процесу.

Аналіз індивідуального досвіду молодших офіцерів у період війни. Індивідуальний бойовий досвід є важливим складником духовного

зростання. Переживання екстремальних ситуацій, утрат, відповідальності за життя побратимів формують глибше усвідомлення цінності людського життя, смислу служби та честі. Такі випробування часто сприяють переоцінці життєвих пріоритетів, зміцненню віри у вищі моральні принципи і формуванню внутрішньої гармонії, незважаючи на зовнішній хаос. Крім того, подолання психологічних травм сприяє розвитку стійкості та емпатії.

У процесі проходження через психологічні випробування в умовах війни молодші офіцери демонструють глибше духовне переосмислення й особистісне зростання. Духовне зростання в умовах війни набуває специфічних рис: офіцери змушені швидко адаптуватись до постійної небезпеки, що формує не тільки стресостійкість, а й уміння шукати внутрішній спокій і надію. Психологічні випробування стимулюють самопізнання, переосмислення цінностей, а також часто сприяють посиленню віри як ресурсу для подолання криз. Водночас існує ризик духовного виснаження, тому підтримка наставників і колег є критично важливою.

Міжнародний досвід формування духовності у військових. Розглянемо досвід інших країн (наприклад, США, Великої Британії, Ізраїлю), який може бути адаптований для Збройних Сил України в умовах військових дій. Зарубіжний досвід свідчить про важливість комплексного підходу до формування духовності військових, що включає і офіційну освіту, і психологічну підтримку та роботу духовних наставників. У США, Великій Британії та Ізраїлі широко застосовують програми кризової інтервенції, включають релігійних капеланів у структуру підтримки військових, проводять тренінги з морального виховання. Для ЗСУ актуально запозичити такі практики, адаптуючи їх до національного культурного й релігійного контексту, а також особливостей сучасної війни. Зазначимо, що існують міжнародні практики для підтримки морально-психологічного стану військових під час війни. Особливо ефективними визнано програми, що поєднують психологічну допомогу, духовне наставництво й активне залучення сімей військо-

вослужбовців, наприклад, система капеланства в арміях США та Ізраїлю забезпечує цілодобову підтримку та консультування. Також важливими є навчання навичок стрес-менеджменту, групові психологічні тренінги, програми посттравматичної реабілітації. Ці практики допомагають зберігати внутрішню рівновагу, підвищують моральний дух і сприяють швидкій адаптації до цивільного життя.

Стан духовності серед молодших офіцерів після повернення з бойових дій. Актуальним постає питання про зміни, що відбуваються в духовному стані молодших офіцерів після повернення з бойових дій. Окремої уваги потребує аналіз практик і методів, які сприяють їхньому духовному оздоровленню та інтеграції бойового досвіду в структуру особистості. Після повернення з бойових дій духовний стан офіцерів часто переживає кризу, пов'язану з переосмисленням пережитого досвіду, втратами й новими викликами адаптації до мирного життя. Спостерігається і посилення духовних потреб, і ризик дезорієнтації. Для підтримки духовного оздоровлення застосовують групову та індивідуальну психологічну підтримку, заняття з медитації, духовні практики та участь у спільнотах однодумців. Важливою є роль військових капеланів, які допомагають у процесі реінтеграції, а також підтримка сім'ї. Адаптація морально-етичних орієнтирів військових до цивільного життя після служби в умовах війни є складною. Переходячи до цивільного життя, офіцери проходять складний процес реінтеграції, який включає адаптацію моральних принципів, сформованих під час служби, до нових соціальних норм і вимог. Часто це супроводжується конфліктами цінностей і пошуком нового смислу життя. Підтримка соціального оточення, участь у волонтерських та патріотичних проектах, залучення до громадських ініціатив сприяють збереженню та трансформації духовних цінностей у позитивний ресурс для життя в мирному суспільстві.

Аналіз духовно-морального виховання в контексті військових традицій і релігійних аспектів. Релігія і військові традиції традиційно відіграють важливу роль у формуванні духовності, слугуючи джерелом моральних орієнтирів, під-

тримки, відчуття спільноти та ідентичності. Для молодших офіцерів ЗСУ участь у релігійних обрядах, звернення до духовних наставників, шанування історичних військових символів і традицій сприяють формуванню почуття належності до війська, підтримують моральний дух і зміцнюють внутрішню стійкість у бойових умовах.

Якщо говорити про військові ритуали та обряди, то вони ефективно сприяють підтримці духовної стійкості особового складу. Військові ритуали (присяга, традиційні церемонії, відзначення пам'ятних дат, ушанування загиблих) виконують функцію згуртування, формують колективний дух, підсилюють почуття відповідальності та єдності. Вони допомагають молодшим офіцерам усвідомити свою місію й місце у великій спільноті, що підтримує моральний баланс, особливо в стресових ситуаціях. Ритуали також слугують нагадуванням про духовні цінності, що об'єднують військових різних поколінь.

Отже, духовність молодшого офіцера формується на перетині особистих переживань, бойового досвіду, професійної взаємодії з фахівцями психологічної підтримки та загального морального клімату підрозділу. Це – багатовимірний процес, що охоплює не лише етичну і психічну стійкість, а й усвідомлену відповідальність, здатність до морального лідерства та вірність національним ідеалам. Як підсумок, можна стверджувати, що формування духовності офіцера – це не одномоментний акт, а поступовий процес смислотворення, рефлексії та інтеграції моральних цінностей у реаліях війни, що забезпечує внутрішню стійкість, відповідальність і зрілість як основу ефективного військового служіння.

Узагальнюючи викладене вище, наголосимо на принциповій відмінності духовно зрілого офіцера й офіцера, який діє виключно в межах функційного виконання наказів. На нашу думку, саме здатність до смислового усвідомлення служби, морального вибору та емпатійної взаємодії з іншими відрізняє особистість, наділену духовністю, від автоматизованої поведінки в екстремальних умовах. Духовно зрілий військовий – це не лише виконавець, а суб'єкт моральної відповідальності, здатний зберігати гідність, діяти з огляду на вищі

сенси, бути прикладом для підлеглих. Це – носій не тільки бойових, а й духовних сенсів служби. Саме такі особистості формують довіру, єдність і внутрішню стійкість бойового підрозділу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування духовності молодшого офіцерського складу Збройних Сил України є складним, багатовимірним процесом, що вимагає поєднання філософських, психологічних, педагогічних і соціокультурних підходів. Аналіз засвідчив, що духовно зрілий офіцер є не лише функційним виконавцем наказів, а насамперед суб'єктом свідомого морального вибору, носієм смислу, відповідальності й людяності у складних реаліях війни. Запропоноване теоретико-методологічне підґрунтя дозволяє розглядати духовність не як абстрактну категорію, а як конкретну якість, що формує особистість офіцера, здатну до морального лідерства, самозбереження в умовах стресу, підтримки бойового духу колективу.

Отже, аналіз процесу формування духовності особистості молодших офіцерів ЗСУ в умовах війни має важливе значення для підвищення ефективності морально-психологічного забезпечення військ та зміцнення національної стійкості в умовах зовнішньої загрози. Система військової освіти та підготовки повинна включати гнучкі та адаптивні підходи, орієнтовані на формування духовної стійкості молодших офіцерів, щоб вони могли не тільки виконувати свої бойові завдання, а й підтримувати моральний дух особового складу в умовах війни.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні практико зорієнтованих моделей духовно-морального виховання у військовій освіті, емпіричному вивченні особливостей духовного розвитку офіцерів у зоні бойових дій.

Література

Бондаренко О. В. Особливості формування офіцера Збройних Сил України – національного патріота в системі військової освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 12(14). С. 232–240. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-232-240](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-232-240)

Вітченко А. О. Духовний потенціал військового лідерства. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. № 2(109). С. 25–39. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-109-2-25-39>

Зіняк І. Виховання моральної стійкості курсантів до маніпулятивного впливу ворожої пропаганди у сучасних умовах. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277990>

Ілляк О. О. Людський фактор військових формувань: зміст, оцінювання та прогнозування : монографія. Харків : Академія внутрішніх військ МВС України, 2012. 252 с.

Клочков В. В. Особливості формування психологічної стійкості майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 6(70). С. 67–77. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-67-77>

Лиманець О. А. Духовний стан Збройних сил України: проблеми та шляхи вирішення. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 28. С. 8–13.

Організація психологічної підготовки у Збройних Силах України : навч.-метод. посіб. / за ред. В. Клочкова. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2023. 325 с.

Шевченко Г. Освіта та духовне виховання людини. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 13. С. 8–12.

Шевченко Г. П. Духовна безпека: духовна культура і духовні цінності сучасної людини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3 (78). С. 361–373.

Lomachinska I., Alekseienco O. Spiritual origin of national patriotic education in the military chaplaincy system. *SKHID (EAST)*. 2023. Vol. 4. Issue 2. P. 26–32. DOI: [https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4\(2\).291517](https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4(2).291517)

References

Bondarenko, O. V. (2022). Osoblyvosti formuvannia ofitsera Zbroinykh Syl Ukrainy – natsionalnoho patriota v systemi viiskovoi osvity [Peculiarities of Forming an Officer of the Armed Forces of Ukraine as a National Patriot within the System of Military Education]. *Naukovi innovatsii ta*

peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies, 12(14), 232–240. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-232-240](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-232-240) [in Ukrainian].

Vitchenko, A. O. (2024). Dukhovnyi potentsial viiskovoho liderstva [Spiritual Potential of Military Leadership]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of Personality: Methodology, Theory, and Practice*, 2(109), 25–39. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-109-2-25-39> [in Ukrainian].

Ziniak, I. (2023). Vykhovannia moralnoi stiikosti kursantiv do manipulyativnoho vplyvu vorozhoi propahandy u suchasnykh umovakh [Fostering Moral Resilience of Cadets Against Manipulative Influence of Enemy Propaganda in Modern Conditions]. *Advanced Linguistics*, 11, 154–160. DOI: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277990> [in Ukrainian].

Illiuk, O. O. (2012). Liudskyi faktor viiskovyykh formuvan: zmist, otsiniuvannia ta prohnozuvannia [The Human Factor in Military Units: Content, Assessment, and Forecasting]. Kharkiv: Akademiia vnutrishnykh viisk MVS Ukrainy [in Ukrainian].

Klochkov, V. V. (2022). Osoblyvosti formuvannia psykhologichnoi stiikosti maibutnykh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy [Peculiarities of the Formation of Psychological Resilience of Future Officers of the Armed Forces of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defence University of Ukraine*, 6(70), 67–77. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-67-77> [in Ukrainian].

Lymanets, O. A. (2006). Dukhovnyi stan Zbroinykh syl Ukrainy: problemy ta shliakhy vyrishennia [The Spiritual State of the Armed Forces of Ukraine: Problems and Solutions]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 28, 8–13 [in Ukrainian].

Klochkov, V. (Ed.). (2023). Orhanizatsiia psykhologichnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Organization of Psychological Training in the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv: NDTs HP ZS Ukrainy [in Ukrainian].

Shevchenko, H. (2014). Osvita ta dukhovne vykhovannia liudyny [Education and Spiritual Upbringing of the Individual]. *Vytoky pedahohichnoi*

maisternosti. Serii: Pedagogichni nauky – Origins of Pedagogical Mastery. Series: Pedagogical Sciences, 13, 8–12 [in Ukrainian].

Shevchenko, H. P. (2017). Dukhovna bezpeka: dukhovna kultura i dukhovni tsinnosti suchasnoi liudyny [Spiritual Security: Spiritual Culture and Spiritual Values of the Modern Individual]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of the Personality: Methodology, Theory and Practice*, 3 (78), 361–373 [in Ukrainian].

Lomachinska, I., & Alekseienco O. (2023). Spiritual origin of national patriotic education in the military chaplaincy system. *SKHID (EAST)*, 4(2), 26–32. DOI: [https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4\(2\).291517](https://doi.org/10.21847/2411-3093.2023.4(2).291517) [in English].

Галицька О. В. Генеза формування духовності молодших офіцерів Збройних Сил України в умовах військових дій

У статті розкрито сутність і особливості генези процесу формування духовності особистості молодших офіцерів Збройних Сил України в умовах активної фази військових дій. Авторка акцентує увагу на духовності як складнику особистісної цілісності військовослужбовця, що в умовах війни набуває ключового значення для збереження моральної рівноваги, психологічної стійкості та професійної ідентичності офіцера. Дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує філософські, педагогічні та психологічні засади духовного розвитку особистості в армійському середовищі.

Уточнено поняття «духовність особистості молодшого офіцера», визначено чинники, що впливають на її формування: вплив бойового досвіду, національно-патріотичне виховання, психолого-педагогічна підготовка, військові традиції та моральні цінності українського народу. З'ясовано, що процес формування духовності є динамічним, залежним від середовища, взаємодії в колективі, наставництва та ролі командирів. Підкреслено, що у військовий період актуалізується потреба в інтеграції духовно-морального виховання з професійною військовою освітою. Визначено, що подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розроблення педагогічних моделей формування духовності особистості військовослужбовців у кризових ситуаціях та бойових умовах.

Ключові слова: духовність, особистість, молодші офіцери, офіцери-психологи, Збройні Сили України, духовно-моральне виховання, військова освіта.

Galitska O. V. The Genesis of the Formation of Spirituality in Junior Officers of the Armed Forces of Ukraine under Conditions of Military Operations

The article reveals the essence and features of the genesis of the process of forming the spirituality of the personality of junior officers of the Armed Forces of Ukraine in the conditions of the active phase of military operations. The author emphasizes spirituality as a component of the personal integrity of a serviceman, which in wartime becomes key to maintaining moral balance, psychological stability, and the professional identity of an officer. The study is based on an interdisciplinary approach that combines philosophical, pedagogical, and psychological principles of spiritual development in the military environment.

The concept of «spirituality of the personality of a junior officer» is specified, and the factors influencing its formation are identified: the impact of combat experience, national-patriotic education, psychological and pedagogical training, military traditions, and the moral values of the Ukrainian people. It is found that the process of forming spirituality is dynamic, dependent on the environment, interaction within the team, mentoring, and the role of commanders. It is emphasized that during wartime, the need for integrating spiritual and moral education with professional military education becomes more urgent. It is determined that further scientific research should focus on developing pedagogical models for the formation of spirituality in military personnel under crisis and combat conditions.

Keywords: spirituality, personality, junior officers, psychological officers, Armed Forces of Ukraine, spiritual and moral education, military education.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

